

OLTÁSELLENESSÉG ÉS HÁLÁCHÁ: SZABAD-E KIHAGYNI EGY VÉDŐOLTÁST?

Az Újpesti Önkormányzat egy hozzájuk forduló kiskorú kötelező oltásának kapcsán kereste meg Oberlander Báruch rabbit, a Budapesti Ortodox Rabbinate vezetőjét: „mivel a gyermek vallási okokra hivatkozva megtagadta a kötelező Hepatitis B (1) illetve a Hepatitis B (2) védőoltások beadását. Kérem szíves tájékoztatását arról, hogy milyen módon tudná az iskola beszerezni a kóser oltóanyagot, tekintettel arra, hogy a gyermek ezt írásban kérte.” OBERLANDER BÁRUCH RABBI ÍRÁSA

Szomorú aktualitást ad a kérdésnek, hogy Izraelben a gyerekek beoltását megtagadók miatt nagy kanyarójárvány van. Miután nemrég egy másfél éves kislány belehalt az oltással megelőzhető kórba, az izraeli parlament egy, a magyar törvényekhez egyébként nagyon hasonló szabályozást készít elő, ami lehetővé teszi a szigorúbb fellépést a kötelező oltásokat elutasító szülőkkel szemben.

OLTÁS ÉS OLTÁSELLENESSÉG

Mi, akik a 21. századi Európában élünk, el se tudjuk képzelni, milyen retteget okozott akárcsak a nagyszüleink idejében egy-egy járvány, hiszen az oltások segítségével eltüntetettek vagy erősen visszaszorítottak rengeteg félelmetes betegséget. Ezért fordulhat elő, hogy egyre hangosabb az a kisebbség, akik megtagadják az oltások beadását, annak ellenére, hogy ez nem csak a saját gyerekükre nézve veszélyes, de a nyájimmunitás megszűnésével is fenyeget. Ez a kifejezés azt jelenti, hogy a magas átoltottság miatt az az pár százalék, akik valamiért nem oltathatók (pl. immunhiányos betegség vagy az alacsony koruk miatt) védettek lesznek, hiszen a betegség, ha fel is bukkan, nem tud tovább terjedni. Ha azonban egy adott szint alá csökken az oltottak száma, újra

szedheti áldozatait egy sor rettenetes betegség, például a gyermekbénulás vagy a kanyaró, ahogy azt Amerikában és Nyugat-Európában is látjuk.

Az oltásellenesség legnagyobb érve mind a mai napig Andrew Wakefield „kutatása”, ami az autizmussal kötötte össze a kanyaró, a rubeola és a mumpsz ellen védettséget adó MMR-oltást. Hiába cáfolta meg azóta az eredményeket tucatnyi kutatás, a tévhit tartja magát. Hiába vallotta be maga Wakefield, hogy részint saját, szabadalmaztatás alatt álló kanyaró elleni vakcináját akarta az állhírekkel jobb helyzetbe hozni, hiába tudjuk ma már, hogy az ál-kutatást egy ügyvéd rendelte meg, aki a kártérítési perken akart meggazdagodni, az emberek autizmustól való félelme messze felülírja a józan ész érveit.

A FEKETEHIMLŐ LEGYŐZÉSE

Pedig az oltások olyan rettegett kórokkal vették fel a harcot, mint a fekete himlő, ami az ókortól egészen az 1970-es évekig (!) kísérte az emberiséget, teljes nemzeteket sodorva a pusztulásba. Még a 18. században is évente 400 ezer halálát követelte Európában a rettegett kór. A legtöbb áldozatot természetesen a leggyengébbek, a gyerekek közül szedte a betegség. Még akik túléltek a betegséget, azok is gyakran mara-

dandó szövődményeket szereztek: a kór vakságot vagy a végtagok torzulását is okozhatta. Az immunizáció ötlete, vagyis hogy a betegség gyengített verzióját juttatják a szervezetbe, nem újdonság, több-kevesebb sikerrel az ókortól kezdve próbálkoztak vele, ami aztán – jó esetben – nem halálos kórhoz, csak az immunitás kialakulásához vezetett. Az igazi áttörés a 18. században a fekete himlővel való oltás volt, ami először adott lehetőséget arra, hogy széleskörben felvegyék a harcot a rettegett kórral. Már ez az oltóanyag is nagyon jó hatásfokkal működött: bár az emberek 0,5-2 százaléka belehalt az immunizálásba, több mint 95 százalékuk védetté vált a kórral szemben.

Edward Jenner (1749–1823) volt az, aki elkezdett még ennél is vesélytelenebb immunizálási módszereket keresni, miután észrevette, hogy a tehénhimlővel fertőzött fejőasszonyok nem kapták el fekete himlőt. 1796-ban alkotta meg az első oltóanyagot – innen ered a mai vakcina szó is, melyet Jenner tiszteletére Pasteur alkotott meg az olasz vacca (tehén) szóból. Mivel a tehénhimlő emberre ártalmatlan betegség, az ezzel való immunizálás forradalmi áttörés volt a fekete himlő elleni harcban: a halálos kórral való fertőzés nélkül lehetett

védettséget szerezni. A feketehimlő, ami már az egyiptomi fáraók közül is szedte áldozatait, 1979-re eltűnt a Föld színéről.

HÁLÁCHIKUS ÁLLÁSFOGLALÁSOK AZ ELSŐ OLTÁSOK KAPCSÁN

Már az oltás első megjelenésekor felmerültek a háláchikus kérdések: pl., hogy szabad-e egészséges embereket betegségek gyengített verziójával „megfertőzni”, hogy megvédjük őket egy halálos veszedelemtől.

Az első nyomtatott forrás az olaszországi Modena rabbijától származik. *Jismáél háKohén* (1723–1811) 1796-ban Livornóban megjelent *Zerá emet* című responsum könyvében¹ a vakcináció mellett foglalt állást: „annak ellenére, hogy hallottunk olyanról, aki meghalt az oltás miatt, de ez a kevésnél is kevesebb, és nem kell tartani tőle. Akik igénybe veszik, azoknak van mire támaszkodniuk.”

Hasonló állásponton volt *Jiszráél Lifschitz* híres németországi rabbi (1782–1860) *Tiferet Jiszráél* című Misna kommentárjában². Máshol³ az oltást felfedező Jenner doktort egyenesen „a világ jámborai” közé sorolta.

Elázár Fleckeles rabbi (1754–1826) a prágai rabbinátus vezetője *Tsuvá méáhává* című responsum könyvében⁴ azt írja 1805-ben, hogy „ha az oltóorvos csak szombaton jön a városba, és nem lehet megkérni, hogy maradjon még egy napot, akkor még sábeszkor is szabad elvinni a gyerekeket oltásra, mert nem lehet tudni, mikor jön legközelebb az orvos és lesz-e oltóanyag”⁵.

NEM CSAK SZABAD, KÖTELEZŐ IS

A legtöbb rabbi nemhogy megengedi, de egyenesen vallási kötelezettségnek tartja az oltást. Ennek két

oka van: egyrészt az, hogy vigyáznunk kell a saját egészségünkre, másrészt az, hogy mások elől el kell háritanunk a veszélyt.

Mindkét előírás tórai parancsolat. „Csak őrizkedjél és őrizd nagyon a te lelkedet... De őrizkedjetek nagyon lelketek...”⁶ – a talmudi bölcsek szerint⁷ ez a fél mondat az egészségünk megőrzésének kötelezettségére vonatkozik. Ugyanígy bibliai előírás, hogy eltávolítsunk mindent, ami veszélyforrás lehet, ahogy írva van: „Ha új házat építesz, csinálj korlátot tetődre, hogy ne hozz vérbűnt házadba, ha valaki leesik arról”⁸.

A *Sulchán áruch*⁹ nemcsak azt írja elő, hogy az ember vigyázzon magára, hanem azt is, hogy „jobban kell figyelni veszély esetében, mint egy tiltás esetében, és jobban kell őrizkedni egy olyan helyzettől, ami talán veszélyes lehet, mint olyantól, ami talán tilos lehet... El kell menekülni egy olyan városból, ahol járvány van... Aki vigyáz a lelkére, az tartsa magát távol a veszélytől, ne támaszkodjon csodára és ne vállalja fel a veszélyt.”

TÁRSADALMI FELELŐSÉGVÁLLALÁS

Ezekből az előírásokból azt is megtanuljuk, hogy az embernek a társadalom egészségére is vigyáznia kell. Ez kapcsolódik ahhoz az íráshoz: „Ne állj tétlenül a felebarátod vérénel!”¹⁰, amiből a Talmud szerint¹¹ azt tanuljuk, hogy ha látjuk, hogy valaki fuldoklik, rablók vagy vadállatok támadnak rá, akkor kötelező megmenteni.

Sőt, a törvényhozók¹² még azt is idézik a Jeruzsálemi Talmudból¹³, hogy az embernek kötelező felvállalni egy esetleges veszélyt azért, hogy mást megmentsen egy biztos vészhelyzettől. Bár az, hogy mennyi veszélyt kell felvállalni, nem egyértelmű¹⁴, az biztos, hogy az oltásokat még akkor is vállalnunk kell, ha van is egy minimális veszélye a mellékhatások miatt. Ez ugyanis egy esetleges és mindenképpen kisebb veszély, mint amit az oltással biztosan ki lehet védeni mind az oltott

ember, mind a társadalom számára. Sőt, egyes vélemények szerint a hatóságoknak joga van a szülők akarata ellenére beoltani egy gyermeket, hogy ezzel az ösztársadalmat megvédjék járványoktól és fertőző betegségektől¹⁵.

Hoffmann Dávid Cvi (1843–1921) magyar származású berlini rabbi egy másik eset kapcsán a gyerekek egészséghez való jogát említi: „a szülőknek nincs joguk bármilyen egészségügyi veszélynek kitenni a saját gyerekeket”¹⁶.

KÓSEREK-E A VÉDŐOLTÁSOK?

A kóserság szabályai olyan dolgokra vonatkoznak, amiknek az a rendeltetése, hogy élelmiszerként elfogyassunk. Az olyan gyógyszerek – így például az oltóanyagok –, amiket nem szájon át kell bevenni, egyáltalán nem esnek a kósersági szabályok elbírálása alá¹⁷. Sőt, a legtöbb betegség esetében még azok a szájon át bevett gyógyszerek is bevehetőek, melyek nem kóser alapanyagokból készülnek¹⁸.

A GYERMEKBÉNYULÁS LEGYŐZÉSE

A járványos gyermekbénulás a 20. század elején öltött hatalmas mértéket. Végül a veszélyes betegség elleni vakcinát *Jonas Edward Salk* (1914–1995) fejlesztette ki, aki lengyel zsidó bevándorlók gyermekeként New

Yorkban nőtt fel. 1952–1955 között kb. egy millió gyermekem tesztelték az oltást: az első önkéntes tesztelők Salk felesége és a három fia volt. 1955. április 12. fontos dátum a gyermekbénulás elleni harcban: ekkor kapta meg a biztonságos oltóanyag igazolást. Salk doktor úgy döntött, hogy nem védeti le szabadalommal a találmányát, hanem közkinccsá teszi. „Nincs levédetve. Lehetne szabadalmaztatni a Napot?” – mondta

arra a kérdésre, hogy miért nem jegyeztette be a szabadalmat, ami jelentős bevételhez juttatta volna.

A LUBAVICSI REBBE SÜRGETTE AZ OLTÁSOKAT

Az alábbiakban a lubavicsi Rebbe, *Menáchem Mendel Schneerson* rabbi (1902–1994) levelezéséből idézünk az oltás ügyében. A levelekből kitűnik, hogy a Rebbe kezdetektől támogatta az oltást és véleménye a kérdésről egyre határozottabbá vált, sürgetve a szülőket, hogy mindenképp oltassák be gyermekeiket.

Először '55. május 23-án írt¹⁹ a gyermekbénulás elleni oltás beadásáról egy levélre válaszolva: „Ilyen esetre mondták Bölcsseink²⁰, hogy »Ne különülj el a közösségtől!«. Tegyen úgy, ahogy a gyereke osztályába járók többsége tesz!” Pár hónappal később, december 30-án egy chicagói rabbinak címzett válaszlevelében így írt²¹: „Hajlok arra, hogy használják. De nem szabad elkülönülni a közösségtől. Ha, ahogy látszik a leveléből, Chicagóban használják ezt, akkor jó, ha önök is így tesznek.”

1956. október 29-én egy hosszabb levélben egy izraeli kérdezőnek már így válaszolt²²: „Válaszolva a levelére, amiben kérdéseket tett fel: 1. Csak beteg esetén szabad-e gyógyítással foglalkozni, vagy azokat a gyógyszereket is szabad használni, amik megelőzik a betegségeket, vagyis amik védetté teszik a szervezetet,

hogy ne betegedjen meg. [Válaszom erre], általános, hogy így tesznek, még a zsidó nép nagyjai és vezetői is, lásd még a témában Maimonidész könyvében *Az emberi magatartás szabályai* 4. fejezet. Erre egyértelmű utalást találunk a Tórában is²³: »És mondta: Ha hallgatni fogsz az Örökkévaló... mindama betegséget... nem fogom rád bocsátani, mert Én vagyok az Örökkévaló, a te gyógyítód«. Ebből látszik, hogy a megelőzés is része a gyógyításnak. 2. Szabad-e használni azokat az injekciókat, amiket a testbe adnak be? Úgy tűnik, hogy a kérdése azokra az oltásokra vonatkozik, amik nem kóser alapanyagból készültek. [Válaszom erre] Ebben az esetben is általánosan elterjedt, hogy istenfélő és vallásos emberek is oltatnak kételkedés nélkül. Hisz hasznot szerezni szabad olyan dolgokból is, amiket nem szabad megenni. 3. Mi a teendő a Salk féle oltással, amit most kezdenek a gyerekeknek beadni? [Válaszom] itt már több hónapja oltanak, ahogy előbb utaltam rá, a legvallásosabb körökben is, úgy-hogy nincs semmiféle háláchikus kérdés a kóserőség vagy más dolog kapcsán. Egyértelmű, hogy utána kell nézni, hogy az oltás megbízható laboratóriumból származzon. Érdeemes megjegyezni, hogy a Talmudban említett érvágás-kezelés esetén a legtöbbször egészséges emberről van szó.”

Egy 1956. december 6-án kelt, a Chábád izraeli női szervezetének szóló nyílt levelében ezt írja²⁴: „válaszul a levelükre arról, hogy mi az álláspontom a Salk féle injekció kapcsán a gyermekek oltatása ügyében – éljenek sokáig – [azt felelem], hogy már oltanak vele több országban és az Egyesült Államokban majdnem mindenki beadatja sikerrel, ezért helyeslem. Arra a kérdésre, hogy a Salk féle injekció külföldi vagy

izraeli gyártól származzon-e, [az a válaszom, hogy] ez attól függ, hogy melyik megbízható, mert itt több gyártó is van és bizonyára Izraelben is ez a helyzet. Ezért a részletek ismeretében döntsék el, hogy melyik a legjobb. Döntésük legyen sikeres.”

1957. január 20-án, közel két évvel a védőoltás megjelenése után már igen határozott hangot üt meg a Rebbe²⁵: „megkaptam január 13-i levelét és sietek soron kívül válaszolni rá, még a sürgős leveleket is megelőzve – annak ellenére, hogy csodálkozom a kérdésén, hisz már sokan kérték Izraelből a véleményemet, és támogatásomat adtam, hiszen itt majdnem mindenki beadatja a védőoltást, sikerrel. Egyértelmű, hogy ha több injekció van, más-más gyártóktól, akkor azt kell használni, amelyik bevizsgált és ki próbált.”

1957. február 14-én egy bázeli rabbi kérdésére az alábbiakat írta²⁶: „oltás kapcsán: ebben az országban beadják az összes gyereknek... Ahogy írta, az ön városában is sokan beadják, így nem érdemes máshogy tenni ebben, mint a közösség.”

A fentiekből látjuk, hogy minden új védőoltás esetén felmerülnek az emberekben háláchikus kérdések, ám az is világos: mindent meg kell tennünk, amit tudunk a magunk, gyermekeink és környezetünk egészségének megóvásáért. Ez pedig egyértelművé teszi, hogy a védőoltásokat – különös tekintettel az államilag kötelező oltásokra – beadassuk gyermekeinknek.

IRODALOM: *Assia* folyóirat 87-88. szám 5–14., 14–27. oldal; Edward Reichman: „Halachic Aspects of Vaccination” in: *Jewish Action*, Winter 2008; J. David Bleich rabbi: *Contemporary Halachic Problems* 7. kötet 15. fejezet; *Hakirah* 13. szám 185–212. oldal.

¹ 2. kötet JD 32. fejezet; ² *Jomá* 8. fejezet *Boáz* 3.; ³ *Ávot* 3. fejezet *Boáz* 1.; ⁴ 1. kötet 135. fejezet; ⁵ Lásd még *Minchát Slomo* 2. kötet 29:4.; ⁶ *5Mózes* 4:9., 15.; ⁷ *Bráhot* 32b.; ⁸ *5Mózes* 22:8.; ⁹ *JD* 116:5. RómÁ, *CM* 427. fejezet; ¹⁰ *3Mózes* 19:16.; ¹¹ *Szánhedrin* 73a.; ¹² *SZMÁ* a *SÁ CM*-hoz 426:2.; ¹³ Lásd *Trumot* 8:10.; ¹⁴ Lásd *Encyclopedia of Medicine and Jewish Law* [héber] 5. kötet 736–737., 754–762. oldal; ¹⁵ Lásd *uo.* 752. oldal végén, de lásd *Nismát Ávrahám* 4. kötet 2. kiadás 229. oldal 5., 241. oldal 4.; *Sivré Torá lörofm* 3. kötet 215. fejezet végén; ¹⁶ *Móláméd löhoil* responsum 2. kötet 104. fejezet végén; ¹⁷ Maimonidész, *A tiltott ételek szabályai* 14:3.; *Szvidé és responsum JD* 32. fejezet eleje; ¹⁸ Lásd erről az *Egység* 92. számban megjelent írásomat 19. oldalon; ¹⁹ *Igrot kodes* 11. kötet 137–138. oldal; ²⁰ *Az atyák bölcs tanításai* 2:4.; ²¹ *Igrot kodes* 12. kötet 220. oldal; ²² *Uo.* 14. kötet 107–108. oldal; ²³ *2Mózes* 16:26.; ²⁴ *Igrot kodes* *uo.* 238. oldal; ²⁵ *Uo.* 357. oldal; ²⁶ *Uo.* 426. oldal.